

Nemendur

Meginmarkmið heilsueflandi grunnskóla er að stuðla að góðum skólabrag og hafa jákvæð áhrif á lífshætti, heilsu og almenna velferð nemenda. Í inngangi og öðrum köflum handbókarinnar kemur skýrt fram hversu mikilvægt er að nemendur taki þátt í að móta heildarstefnu skólans. Markmiðið er í senn að nemendur finni ábyrgð sína á verkefninu og að árangurinn ræðst af þeirra framlagi, og að verkefnið njóti og nýti reynslu nemenda, sýn þeirra og áhersluatriði á það sem þeim finnst þurfa að huga að í skólanum og utan skóla. Auk þess þjálfar virk aðild nemendur í að vera ábyrgir þátttakendur í því flókna samspili athafna, andsvara, ábyrgðar, réttinda, upplýsinga og annarra þátta sem í heild sinni skapa lýðræðissamfélag.

Hugmyndafræði heilsueflandi skóla gengur út á að heilsan ráðist af samspili einstaklingsins og þess umhverfis sem hann býr við og tekur þátt í að móta. Þá er ekki aðeins átt við ytra umhverfi heldur einnig ríkjandi lífsviðhorf og félagslegan stuðning. Báðir þessir þættir geta haft áhrif á lífshætti, heilsu og líðan nemenda. Í stað þess að ábyrgðin sé eingöngu lögð á herðar einstaklingsins er ítrekað hversu mikilvægt er að í hans nánasta umhverfi, í þessu tilfelli skólaumhverfinu, séu aðstæður þannig að nemendur jafnt sem starfsfólk skólans eigi auðveldara með að velja það sem hollt er en það sem óhollt er þegar gera þarf upp á milli.

Til að efla tilfinningu nemandans fyrir ábyrgð sinni, áhrifum á eigið líf og samspil þess við samfélagið í heild sinni er gott er að kynna nemendum réttindi sín, t.d. þau sem *barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna* veitir þeim en hann öðlaðist gildi á Íslandi árið 1992. Hér eru dregin fram nokkur atriði úr sáttmálanum og í „verkfærakistunni“ er tengill í sáttmálann í heild sinni. Einnig eru dregin fram nokkur atriði úr lögum og Aðalnámskrá grunnskóla sem ágætt er að hafa í huga við vinnuna að heilsueflandi skólastarfi.

Mikilvægt er að allt skólasamfélagið, þ.e. starfsfólk skóla, foreldrar og forráðamenn og nemendur, taki þátt í umræðum og komi að stefnumótun í þeim fjölmörgu málefnum sem snúa að því sem fram fer í skólanum, hvort heldur er um að ræða námið sjálft eða andlega og félagslega vellíðan nemenda.

Aðalnámskrá grunnskóla – Almennur hluti (2006)

Nemendur eiga rétt á því að koma sjónarmiðum sínum á framfæri varðandi námsumhverfi, námstillöggun, fyrirkomulag skólastarfs og aðrar ákvarðanir sem snerta þá. Taka skal tillit til sjónarmiða þeirra eins og unnt er.

Lög um grunnskóla (91/2008)

Í öllu skólastarfi skal stuðla að heilbrigðum lífsháttum og taka mið af persónugerð, þroska, hæfileikum, getu og áhugasviðum hvers og eins.

Lög um grunnskóla (91/2008)

Úr barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna

3. gr.

3. Aðildarríki skulu sjá til þess að stofnanir, þar sem börnum skal veitt umönnun og vernd, starfi í samræmi við reglur sem þar til bær stjórnvöld hafa sett, einkum um öryggi, heilsuvernd og fjölda og hæfni starfsmanna, svo og um tilhlyðilega yfirumsjón.

12. gr.

1. Aðildarríki skulu tryggja barni sem myndað getur eigin skoðanir rétt til að láta þær frjálst í ljós í öllum málum sem það varða ...

13. gr.

1. Barn á rétt til að láta í ljós skoðanir sínar, og felur það í sér rétt til að leita, taka við og miðla hvers kyns vitneskju og hugmyndum ...

19. gr.

1. Aðildarríki skulu gera allar viðeigandi ráðstafanir á sviði löggjafar, stjórnarsýslu, félags- og menntunarmála til að vernda barn gegn hvers kyns líkamlegu og andlegu ofbeldi, meiðingum, misnotkun, vanrækslu, skeytingarleysi, illri meðferð eða notkun, þar á meðal kynferðislegri misnotkun, meðan það er í umsjá annars eða beggja foreldra, lögráðamanns eða lögráðamanna, eða nokkurs annars sem hefur það í umsjá sinni.

28. gr.

1. Aðildarríki viðurkenna rétt barns til menntunar og skulu þau, til þess að réttur þessi nái fram að ganga stig af stigi og þannig að allir njóti sömu tækifæra, einkum:

- a) koma á skyldu til grunnmenntunar sem allir geti notið ókeypis
- b) stuðla að þróun ýmiss konar framhaldsmenntunar, þar á meðal almennrar menntunar og starfsmenntunar, veita öllum börnum kost á að njóta hennar og gera aðrar ráðstafanir sem við eiga, svo sem með því að veita ókeypis menntun og bjóða fjárhagslega aðstoð þeim sem hennar þurfa með
- c) veita öllum kost á æðri menntun eftir hæfileikum, með hverjum þeim ráðum sem við eiga
- d) sjá til þess að upplýsingar og ráðgjöf um nám og starfsval séu fyrir hendi og aðgengilegar öllum börnum
- e) gera ráðstafanir til að stuðla að reglulegri skólasókn og draga úr því að nemendur hverfi frá námi.

29. gr.

1. Aðildarríki eru sammála um að menntun barns skuli beinast að því að:

- a) rækta eftir því sem frekast er unnt persónuleika, hæfileika og andlega og líkamlega getu þess
- b) móta með því virðingu fyrir mannréttindum og mannfrelsi og grundvallarsjónarmiðum þeim er fram koma í sáttmála hinna Sameinuðu þjóða
- c) móta með því virðingu fyrir foreldrum þess, menningarlegri arfleifð þess, tungu og gildismati, þjóðernislegum gildum þess lands er það býr í og þess er það kann að vera upprunið frá, og fyrir öðrum menningarháttum sem frábrugðnir eru menningu þess sjálfs
- d) undirbúa barn til að lifa ábyrgu lífi í frjálsu þjóðfélagi, í anda skilnings, friðar, umburðarlyndis, jafnréttis karla og kvenna og vináttu milli allra þjóða, þjóðháttá-, þjóðernis- og trúarhópa og fólks af frumbyggjaættum
- e) að móta með því virðingu fyrir náttúrulegu umhverfi mannsins.

33. gr.

Aðildarríki skulu gera allar viðeigandi ráðstafanir, þar á meðal á sviði löggjafar, stjórnarsýslu, félagsmála og menntamála, til verndar börnum gegn ólöglegri notkun ávana- og fíkniefna og skynvilluefna svo sem þau eru skilgreind í alþjóðasamningum sem um þau fjalla, og til að koma í veg fyrir að börn séu notuð við ólöglega framleiðslu slíkra efna og verslun með þau.

Viðmið

- Nemendur eru virkir þátttakendur í skólastarfinu, s.s. í stefnumótun og aðgerðum til að stuðla að heilsueflandi skóla.
- Nemendur fá að tjá sig um málefni þeim tengd og hafa andmælarétt, rétt eins og fullorðnir.
- Mótuð er stefna um lýðræðisuppeldi, þ.e. um ábyrgð, réttindi og skyldur og um vinnubrögð sem jafnframt eru virt í skólastarfinu.

Gátlisti

Í gátlistanum eru nefnd atriði sem huga þarf að til að viðmið náist og stigagjöfin auðveldar skóla að sjá stöðu sína. Gátlistinn er ekki tæmandi og hver og einn skóli getur bætt við atriðum eftir þörfum og aðstæðum.

Stigagjöf: 1 = Að engu leyti 2 = Að hluta til 3 = Að fullu
Forgangur: 1 = Lítil eða enginn 2 = Miðlungsmikill 3 = Mikill

Nemendur	Stigagjöf			Forgangur		
	1	2	3	1	2	3
Fulltrúi nemenda á sæti í skólaráði.						
Gert er ráð fyrir að nemendur taki þátt í stefnumótunarvinnu skólans.						
Nemendur eru hafðir með í ráðum við gerð matseðils í skólamötuneytinu.						
Fulltrúa nemenda í skólaráði er tryggður vettvangur til samráðs við aðra nemendur.						
Nemendur fá fræðslu eða námskeið um hlutverk þeirra í skólaráði.						
Nemendur fá fræðslu um lýðræði og lýðræðisleg vinnubrögð sem einnig birtast nemendum í skólastarfinu.						

Verkfærakistan – Nemendur

Á vefsíðunni www.lydheilsustod.is/heilsueflandiskoli/nemendur er skrá yfir efni og verkefni sem skólinn getur nýtt sér. Reglulega er bætt þar við nýju efni og ábendingar eru vel þegnar.

Meðal efnis og tengla er:

[Barnasáttmálinn](#) – Barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna og umfjöllun um hann

[Umboðsmaður barna á Íslandi](#) – Talsmaður barna og unglunga